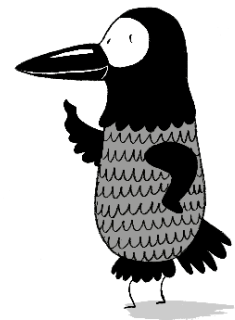

Kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumisen suunnitelma 2024

Sisällys

1. JOHDANTO.....	3
2. MITÄ KIUUSAAMINEN ON?	4
3. KIUUSAAMISEN JA HÄIRINNÄN ENNALTAEHKÄISEMINEN	6
4. KIUUSAAMISEEN PUUTTUMINEN.....	8
5. DOKUMENTOINTI, ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN.....	9
6. LÄHTEET.....	10
Liite 1.....	11
Liite 2.....	12

1. JOHDANTO

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Kiusaamisen ehkäiseminen on kasvatusta tasa-arvoiseen yhteiskuntaan, jossa yksilöt kannattelevat ja kunnioittavat toinen toisiaan. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista ehkäistään vaikuttamalla lapsiryhmän toimintaan, luomalla turvallinen ilmapiiri ryhmään sekä vahvistamalla vuorovaikutus sekä tunnekasvatustaitoja.

Lempäälän kunnan varhaiskasvatuksessa ennaltaehkäistään ja puututaan kiusaamiseen suunnitelmallisesti. Varhaiskasvatus yksiköissä toimintaa ohjaa yhteinen varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, joka on päivitetty vuoden 2015 suunnitelman pohjalta, vastaamaan nykyisessä varhaiskasvatuslaissa ja varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa määritellyjä ohjeistuksia.

Varhaiskasvatuslaki 10 §

Varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen.
Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä.
Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava terveellisiä, turvallisia ja asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022; Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää.

Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia.

Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Opetushallitus määrittäi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet uuden varhaiskasvatuslain mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin tehtiin lakiin nojaten lisäys siitä, että jokaisen varhaiskasvatustyksikön varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattava, miten varhaiskasvatustyksikössä ehkäistään kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää. Varhaiskasvatuksessa on mietittävä, miten niihin puututaan ja miten toimenpiteiden toteutumista seurataan.

Tämä päivitetty Lempäälän kuntatasoinen suunnitelma pohjaa Lempäälän varhaiskasvatussuunnitelman arvopohjaan ja nähdään varhaiskasvatuksessa ennen kaikkea hyvinvointityönä. Kiusaaminen on henkisesti vahingollista ja aiheuttaa traumoja, jotka saattavat säilyä aikuisuuteen asti. Kiusaaminen lisää lapsen turvattomuuden tunnetta ja on vakava uhka terveydelle, hyvinvoinnille ja motivaatiolle osallistua arjen toimintaan. Kiusaaminen vaikuttaa myös viihtyvyyteen ja haluan lähteä varhaiskasvatukseen. Sekä kiusattu että kiusaaja tarvitsevat tukea ja aikuisen ohjausta kiusaamisen loppumiseksi.

Lempäälän kunnan varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma luo yhtenäiset toimintatavat sekä ohjeistaa laatimaan yksikkö- ja lapsiryhmäkohtaiset suunnitelmat huoltajia osallistaen sekä arvioimaan niitä suunnitelmallisesti.

2. MITÄ KIUSAAMINEN ON?

Kiusaaminen on toimintaa, jonka tarkoituksena on vahingoittaa tai loukata toista. Kaikki riidat ja konfliktit eivät kuitenkaan ole kiusaamista, mutta toistuessaan ja pitkittyessään ne saattavat muuttua kiusaamiseksi. Yksittäiset teot eivät ole kiusaamista, mutta niiden seurauksena lapsi voi kokea itsensä uhatuksi.

Kiusaamiselle yleisiä piirteitä ovat:

- toistuvuus
- tietoisuus
- vallankäyttö, vallan epätasapaino
- uhrin kyvyttömyys puolustautua
- ryhmäilmiö

Toistuvuudella kiusaamisilmiössä viitataan pienten lasten kohdalla siihen, että toistuvia mielihaittavaa aiheuttavia tekoja tulee pitää kiusaamisena, vaikka kohde vaihtuisikin

Tietoisuudella pienten lasten parissa viitataan teon tahallisuuteen ja tarkoituksellisuuteen.

Vallankäytöllä viitataan siihen, että kiusaamisella usein haetaan valtaa ja hyvää asemaa ryhmässä. Tämän kautta kiusaaminen on myös ryhmäilmiö, jossa ryhmän passiivinen hyväksyntä kielteisille teoille vaikuttaa kiusaamisen jatkumiseen.

Kiusaamisen määrittely alle kouluikäisillä lapsilla ei ole ongelmattonta, koska jokin tietty teko voi tarkoittaa toiselle lapselle eri asiaa kuin toiselle. Lasten kyky sietää erilaisia tekoja vaihtelee paljon. Yksi lapsi voi pitää jotakin yksittäistä tekoa loukkaavana, kun toinen lapsi käsittää saman teon leikiksi. Näin tarkastelun tulisi olla lapsen kokemuksesta lähtevää eikä teosta lähtevää.

Pienten lasten parissa kiusaamisen määrittelyä ja tunnistamista saattaa vaikeuttaa myös kiusaaminen –sanana vaihteleva käyttö. Pienet lapset saattavat kutsua erilaisia asioita kiusaamiseksi. Toisaalta heiltä saattaa puuttua myös sanat kertoa kokemuksistaan. Aikuisen tulee tunnistaa kiusaamisilmiö ja auttaa lasta sanoittamaan kokemuksensa sekä toimia lapsen tulkina.

Kiusaaminen on aina ryhmäilmiö, mistä voidaan tunnistaa useita rooleja; kiusaaja, kiusattu, apuri, kannustaja, puolustaja sekä hiljainen hyväksyjä. Varhaiskasvatus tapahtuu ryhmässä, joten on tärkeää lasten kanssa opetella aikuisen avustuksella tunnistamaan kiusaaminen. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan omaa roolia kiusaamisessa ikä ja kyvyt huomioiden. Tilanteiden ratkaiseminen voidaan tehdä lapsiryhmässä aikuisen ohjauksella, jolloin kaikki lapset oppivat miten asioita voidaan ratkaista.

Pienten lasten teot ovat usein ajattelemattomia, mutta tahattomia. Lapsen ei ehkä ollut tarkoitus satuttaa toista, mutta hän ei kyennyt vielä tiedostamaan miten pahaa mieltä hänen tekonsa tai sanansa toisessa aiheuttaa. Vasta noin esiopetusikäisenä lapsi kykenee yleensä jo hieman tunnistamaan ja sanoittamaan tunnetilojaan.

Huomioitavaa kiusaamisen tunnistamisessa on myös se, että useimmiten pienten lasten kiusaamisessa on kyse kypsymättömistä ja vielä puutteellisista vuorovaikutus- ja itsesäätelytaidoista.

Kiusaaminen voi ilmetä suorasti tai epäsuorasti kiusattuun. Kiusaaminen voidaan jakaa fyysiseen, psyykkiseen ja sanalliseen muotoon.

Fyysinen kiusaaminen	Sanallinen kiusaaminen	Psyykkinen kiusaaminen
<ul style="list-style-type: none"> • Lyöminen • Potkiminen • Kamppaaminen • Esteenä oleminen • Vaatteiden repiminen • Nipistely • Kivien ja hiekan heittäminen • Leikkien sotkeminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Haukkuminen • Nimittely • Härnäminen • Lällättäminen • Vaatteiden, hiusten ym. Ikävä kommentointi • Rumin sanoin puhuminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Uhkailu • Manipulointi • Kiristäminen • Ilveily, ilmeily • Poissulkeminen • Leikin sääntöjen muuttaminen • Selän takana puhuminen • Puhumatta jättäminen • Toisen kaverisuhteiden sotkeminen

3. KIUUSAAMISEN JA HÄIRINNÄN ENNALTAEHKÄISEMINEN

Kiusaamisen ehkäisyssä oleellista on aikuisten asenteiden tarkistaminen sekä yhteisen näkemyksen rakentaminen yksikön ja vasun arvojen pohjalta. Yksikkökohtainen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma laaditaan yhteisesti kaikkien kasvattajien kanssa käydyn keskustelun pohjalta. Tällöin koko työyhteisö on tietoinen, miten toimitaan ja osaa perustella toimintaansa sekä tunnistaa kiusaamisen ilmiönä. Yksikkökohtainen suunnitelma nostetaan keskusteluun henkilöstön kanssa jokaisen toimintavuoden alussa arvopäivän yhteydessä.

Ryhmäkohtainen suunnitelma laaditaan tarkentamaan yksikkökohtaista suunnitelmaa. Suunnitelmaan kirjataan kunkin lapsiryhmän tarpeisiin liittyvät ehkäisyn ja puuttumisen konkreettiset keinot ja tavoitteet. Suunnitelma tehdään toimintavuoden alussa tiimisopimuksen teon yhteydessä.

Huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä sekä yksikkö että lapsiryhmäkohtaista suunnitelmaa laadittaessa. Yhteistyön muodot ja laajuus suunnitellaan kunkin yksikön ja lapsiryhmän tarpeiden mukaan. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä on tärkeää keskustella siitä, mistä kiusaamisesta on ilmiönä kyse ja miten kaikki yhdessä voivat sitoutua sen ehkäisemiseen. Hyvä ajankohta keskustelun käynnistämiseksi on syyskauden vanhempainilta.

Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa on vaikuttamista lapsiryhmän toimintaan, turvallisen ilmapiirin luomista ja vuorovaikutustaitojen vahvistamista. Se on osa arjen pedagogiikkaa, joka muovautuu aina kunkin lapsiryhmän tarpeen mukaan. Jokaisen varhaiskasvatuksen työntekijän vastuulla on rakentaa turvallista ja hyvinvoivaa arkea omasta tehtäväkuvasta käsin. Kiusaamisen ehkäisyn määrittelee aikuisen suhde jokaiseen lapseen erikseen, aikuisen suhde koko lapsiryhmään sekä aikuisten suhteet toisiinsa.

Tehokkainta kiusaamisen ehkäisyä on laadukas pedagogiikka jokaisessa arjen tilanteessa. Lempäälän varhaiskasvatuksessa ohjaavina toimintamenetelminä ovat positiivinen pedagogiikka ja Huomaa hyvä, jotka tukevat hyvinvointia lapsiryhmässä ja yhteisössä.

Positiivinen pedagogiikka on aktiivista ja tietoista hyvän huomaamista ja onnistumisiin keskittymistä arjessa. Huomaa hyvä toimintamallissa hyödynnämme vahvuusmieltä ja vahvuuskieltä. Tunnistamme vahvuuksia ja kiinnittämällä aktiivisesti huomiota myönteiseen toimintaan sekä antamalla siitä kannustavaa palautetta eri tavoin esimerkiksi peukuttamisella, hyväksyvillä katseilla, eleillä.

Pienryhmätoiminta on pedagoginen toimintatapa, jonka avulla tuetaan lapsen kuulluksi ja nähdäksi tulemisen kokemuksen syntymistä sekä autetaan lasta liittymään osaksi ryhmää.

Pienemmissä ryhmissä toimiminen mahdollistaa aikuisen sensitiivisen läsnäolon, lapsen yksilöllisen huomioimisen sekä lasten välisten leikki- ja kaverisuhteiden edistämisen. Luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä lapsen on turvallista harjoitella kaveri-, vuorovai-
kutustaitoja sekä sosiaalisia ja tunnetaitoja. Yhdessä iloitaan ja juhlietaan onnistumisia.

Lapset ovat itse osallisia ja aktiivisen toimijan roolissa sekä kiusaamisen ehkäisyn ja puuttu-
misen suunnitelmaa laadittaessa että myös riita- ja kiusaamistilanteiden selvittelyssä.

Kiusaamisen ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa kasvatuksellinen vastuu on kuitenkin aina aikuisella. Ikätaso huomioiden lasten kanssa keskustellaan kiusaamisesta ilmiönä, sen vai-
kutuksista, ryhmän merkityksestä kiusaamistilanteissa ja kiusaamisen ehkäisystä.

Lasten kanssa konkretisoidaan riita- ja kiusaamistilanteiden eroja sekä riita- ja kiusaamisti-
lanteissa käytettävissä olevista mahdollisuuksista ja keinoista. Lasten osallistaminen auttaa
lapsia sitoutumaan kiusaamista ehkäisevään ja riitoja selvittelevään toimintatapaan.

Yhtenä konkreettisenä arjen työkaluna Lempäälän kunnan varhaiskasvatuspalveluissa käy-
tetään MiniVerso -menetelmää. Se on sovitteluun perustuva kiusaamisen ehkäisyn mene-
telmä, jonka avulla aikuiset auttavat lapsia itse löytämään ratkaisuja riitatilanteiden selvittä-
miseen.

MiniVerso-menetelmän tavoite on luoda edellytykset lasta osallistavalle, kuuntelevalle ja koko yhteisön hyvinvointia tukevalle toiminnalle. MiniVerso sovittelukeskustelussa aikuinen auttaa riidan osapuolena olleet lapset aidosti kohtaamaan toisensa, jolloin he saavat kertoa oman näkemyksensä tapahtuneesta, kuvata tuntemuksiaan ja pohtia eri ratkaisuvaihtoehtoja. MiniVerso -toiminta perustuu sovittelun vapaaehtoisuuteen, puolueettomuuteen, ehdottomaan vaitioloon ja toimimiseen ilman rangaistuksia. Menetelmän avulla sovittelijana

toimiva aikuinen ja ristiriidan osapuolet etenevät lopulta sopimukseen, jonka toteutumista seurataan.

Vertaissovittelu (Verso) on käytössä myös Lempäälän kouluissa. Näin lapselle muodostuu yhtenäinen ”sovittelun polku” varhaiskasvatuksesta esi- ja perusopetukseen.

4. KIUUSAAMISEEN PUUTTUMINEN

Kiusaamiseen on aina puuttuttava. Kiusaaminen nähdään lapsen kehitykselle erittäin haitallisena ja siksi varhaiskasvatuspäivän aikana havaittuihin kiusaamis- tilanteisiin puututaan välittömästi ja tilanteen vaatimalla vakavuudella. Kiusaamisen ehkäisy on kiusaamisen puuttumista ja päinvastoin.

Kaikkiin lasten välisiin riitoihin ja konflikteihin on tärkeää puuttua, mutta puuttumisen keinot poikkeavat toisistaan, sillä jokainen kiusaamis- tai konfliktitilanne on erilainen.

Oikeanlaisen toimintatavan löytyminen edellyttää lasten ja ryhmän tuntemista, säännöllistä tilanteiden havainnointia ja seurantaa sekä näiden pohjalta käytävää yhteistä keskustelua ryhmän aikuisten kesken.

Kiusaamistilanne läpikäydään huolellisesti kaikkien tilanteessa mukana olleiden lasten kanssa, myös aiemmat mahdollisesti samaan kiusaamiseen liittyvät tapahtumat mukaan lukien. Kiusaamistilanteen selvitystä on aina vastuussa ryhmän kasvattaja.

Varhaiskasvatuspäivän aikana tapahtuneet mahdolliset kiusaamistilanteet selvitetään lasten kanssa aina kasvattajien toimesta hoitopäivän aikana ja niistä informoidaan huoltajia. Vaitiolo säännösten mukaisesti kullekin huoltajalle kerrotaan vain hänen lapsensa roolista kiusaamistilanteessa ja hänen lapsensa kanssa käydystä selvittelykeskustelusta.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on pedagogisesti sensitiivistä, vuorovaikutteista ja vastuun rakentamisesta on ryhmän aikuisilla. Huoltajien toivotaan kotona keskustelevan lapsen kanssa päiväkotipäivän tapahtumista. Mikäli lasten kertomasta nousee esiin riitoihin tai kiusaamiseen liittyviä asioita, on erittäin tärkeää, että huoltajat tuovat siitä tietoa päiväkotiryhmän kasvattajille tiedoksi. Myös päiväkotipäivän aikana selvitellyistä riita- tai kiusaamistilanteista on tärkeää keskustella lapsen kanssa kotona, erityisesti siitä, miten lapsi on asian kokenut. On kuitenkin hyvä muistaa, että päivän mahdolliset riita- ja kiusaamistilanteet

selvitellään aina varhaiskasvatuksessa eli kotona ei lapsi kyseisestä asiasta tarvitse negatiivista palautetta tai rangaistusta.

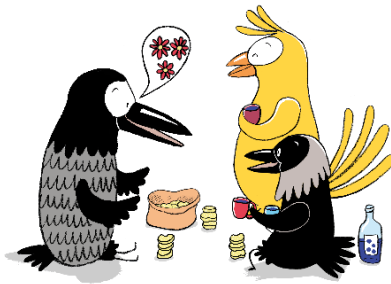
Yksikön esihenkilö vastaa omalta osaltaan siitä, että henkilöstöllä on riittävää osaamista kiusaamisen ehkäisemiseen, tunnistamiseen ja puuttumiseen liittyen. Esihenkilö mahdollistaa tarpeenmukaisen menetelmä- ja täydennyskoulutuksen.

5. DOKUMENTOINTI, ARVIOINTI JA PÄIVITTÄMINEN

Kuntakohtainen Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma päivitetään säännöllisesti vähintään viiden vuoden välein, tarvittaessa useamminkin. Päivityksestä vastaa tätä varten perustettu työryhmä. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnitelma löytyy myös Intranetistä (Kanava) ->**palvelualueet-> kasvatuksen ja opetuksen palvelualue-> varhaiskasvatus-> toimintaa ohjaavat suunnitelmat**. Huoltajille suunnitelma on luettavissa Lemppälän varhaiskasvatuksen internet-sivuilta.

Yksikkökohtainen suunnitelma käydään henkilöstön kanssa läpi toimintavuositain täydentäen ja päivittäen se tarpeen mukaisesti. Ryhmäkohtaista suunnitelmaa arvioidaan tarvittaessa ja uusitaan toimintakauden käynnistyttyä. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma on arjen elävä työkalu ja siksi sitä on hyvä muokata tarpeen mukaan. Yksikkö- ja lapsiryhmäkohtaisen suunnitelman keskeisistä asioista käydään säännöllisesti keskusteluita niin tiimipalavereissa, pedagogisissa palavereissa kuin myös erilaisissa huoltajien tapaamistilanteissa.

Lapsiryhmien kasvattajat huolehtivat, että jokaiselle heidän ryhmänsä lapsen huoltajalle menee tieto sekä yksikkö - että lapsiryhmäkohtaisesti laaditusta suunnitelmasta esimerkiksi lapsiryhmän blogissa, lapsiryhmän tilojen ilmoitustaululla.

6. LÄHTEET

Haapsalo, T., Kauppila, E., Kirkkopelto, K., Nousiainen, K. & Repo, L. (2020), Meidän juttu; Kiusaamisen ehkäisy lasten vertaisryhmissä. Lasten keskus. Tallinna.

Lempäälän kunnan varhaiskasvatussuunnitelma (2022).

Repo, L. (2013), Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. PS-kustannus. Juva.

Varhaiskasvatuslaki, (2018) <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

VERSO vertaissovittelu, <https://sovittelu.com/vertaissovittelu/>

Liite 1. Lempäälän varhaiskasvatuksen yksikkökohtainen Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma.

Liite 2. Lempäälän varhaiskasvatuksen lapsiryhmäkohtainen Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

Liite 1.

Lempäälän varhaiskasvatuksen **yksikkökohtainen** kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

Toimintavuosi

Yksikkö

1. Mitä on riita ja mitä on kiusaaminen?

Meidän yksikkömme yhteinen näkemys.

2. Kiusaamisen ehkäisy

Keskustelkaa ja kirjatkaa konkreettisesti millä keinoin ehkäisette kiusaamista.

Miten rakennatte luottamuksellisen ja positiivisen yhteistyön huoltajiin, kirjatkaa konkreettisia tekoja.

3. Riitoihin ja kiusaamiseen puuttuminen

Keskustelkaa ja kirjatkaa, miten ja millä keinoin puututte riitoihin ja kiusaamiseen.

Miten huoltajille avataan ja tuodaan tiedoksi varhaiskasvatuksessa käytössä olevat puuttumisen keinot.

4. Arviointi

Kirjatkaa miten ja milloin arvioitte suunnitelmaa.

Liite 2.

Lempäälän varhaiskasvatuksen **lapsiryhmäkohtainen** kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

Jokainen ryhmä täyttää kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman. Siinä huomioidaan lapsiryhmän ominaisuudet ja lasten yksilölliset piirteet, sekä yksikkökohtainen suunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan konkreettiset ehkäisyn ja puuttumisen keinot, jotka toimivat parhaiten kyseisessä ryhmässä ja juuri tämän ryhmän lapsille.

Toimintavuosi

Yksikkö ja ryhmä

Ryhmän aikuiset

1. Ryhmän rakenne ja piirteet

Kertokaa lasten lkm., ikä.

2. Kiusaamisen ehkäisy

Keskustelkaa ja kirjatkaa millä keinoin ehkäisette kiusaamista.

Miten rakennatte luottamuksellisen ja positiivisen yhteistyön huoltajiin, kirjatkaa konkreettisia tekoja.

3. Riitoihin ja kiusaamiseen puuttuminen

Keskustelkaa ja kirjatkaa, miten ja millä keinoin puututte riitoihin ja kiusaamiseen. Miten huoltajille avataan ja tuodaan tiedoksi ryhmässä käytössä olevia puuttumisen keinoja.

4. Arviointi

Kirjatkaa miten ja milloin arvioitte suunnitelmaa ja kuinka huoltajat ovat siinä mukana. Merkitkää arvioinnit päivämäärällä.